

83. Rus araştırmacıların bakış açısından bilimsel ve teknik eviri sorunları

Ruşen RAMİZOĐLU¹

APA: Ramizoğlu, R. (2023). Rus araştırmacıların bakış açısından bilimsel ve teknik eviri sorunları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 1386-1394. DOI: 10.29000/rumelide.1316404.

Öz

Çeviribilim günümüzde en hızlı gelişen filoloji bilim alanıdır. Bunun başlıca nedenlerinden biri eviribilimin disiplinlerarası bir bilim dalı olmasıdır. İlişkili herhangi bir bilimin (dilbilimi, edebiyat bilimi, sosyoloji, psikoloji, etnografya, felsefe vb.) gelişimi, eviribilimin de gelişimine ivme kazandırmaktadır. Modern eviribilimde bilimsel ve teknik literatürün, metinlerin çevirisi ayrı bir bölüm olarak ele alınmaktadır. Son yıllarda Rus bilim insanlarının (özellikle dilbilimcilerin) bilimsel ve teknik eviri konularına yönelik araştırmalarının özel bir ilgi gördüğünü belirtmek gerekir. Araştırma makalemiz, Rus bilim insanlarının bilimsel ve teknik eviri tanımlarını, teknik çevirinin özellikleri hakkındaki görüşlerini içermektedir. Bilimsel ve teknik eviri türleri ayrıntılı olarak incelenmekte, bu eviri türünün materyali olan metinlerin özellikleri irdelenmektedir. Farklı teknik metinlerin yapılarının da farklı olduğu ve profesyonel bir çevirmenin bu tür metinlerin yapılarına hakim olması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca makalede bilimsel ve teknik metinlerin dili ve üslubu araştırılmakta, bu üslubun eviri metnine yansıtılması hususları incelenmektedir. Makalede teknik metinlerde kullanılan kelime ve terimlerin çevirisi yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda da Rus araştırmacıların görüşlerine geniş yer verilmektedir. Bu kelime ve terimlerin eviri metnini okuyan her bir uzman için anlaşılır olması ve çevirmenin mümkün olduğunca az okanlamlı terim ve kelimeler kullanması gerektiği belirtilmektedir. Bu tür kelime ve terimlerin bilimsel ve teknik üslubu oluşturduğu da vurgulanmaktadır. Makalede incelenen bir diğer konu da bilimsel ve teknik metin çevirisinin değerlendirme kriterleridir. Rusça eviri teorisyenlerinin bu kriterlere yönelik tutumları ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Bilimsel ve teknik eviri, terminoloji, Rusya eviribilimi, bilimsel ve teknik metin sözlüğü, bilimsel ve teknik belgeler

Scientific-Technical Translation Issues from the Perspective of Russian Researchers

Abstract

Today, translation studies is the most dynamically developing field of philological sciences. There are various reasons for this. One of the main reasons is that translation studies is an interdisciplinary field of science. The development of any interrelated science (linguistics, literary studies, sociology, psychology, ethnography, philosophy, etc.) gives impetus to the development of translation studies. The translation of scientific and technical literature and texts is studied as a separate section in modern translation studies. It should be noted that the researches of Russian scientists (especially linguists) in recent years regarding the study of scientific and technical translation issues attract special attention. Our research article includes the definitions of scientific and technical translation

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Seluk Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Rusa Mütercim ve Tercümanlık ABD (Konya, Türkiye),rovshan@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2373-4467 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 25.04.2023-kabul tarihi: 20.06.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1316404]

given by Russian researchers, their opinions on the peculiarities of technical translation. The types of scientific and technical translation are studied in detail; the characteristics of the texts that play the role of material for this type of translation are examined. It is noted that different types of technical texts differ from each other in terms of their structure, and a professional translator must be aware of the structures of such texts. In addition, the article examines the language and style of scientific and technical texts, and the issues of reflecting this style in the translated text. The opinions of Russian researchers about the factors that should be taken into account during the translation of words and terms used in technical texts are given ample scope. It is noted that these words and terms should be understandable for every specialist who reads the translated text, and the translator should use ambiguous terms and words as little as possible. It is also emphasized that such words and terms form the scientific and technical style. Another issue investigated in the article is the evaluation criteria of the translation of the scientific and technical text. The attitudes of Russian translation theorists to these criteria are analyzed in detail.

Keywords: Scientific-technical translation, terminology, translation studies in Russia, scientific-technical text lexicon, scientific-technical document

1. Giriş

Çağdaş dönemde teknolojik gelişim eviribilimi doğrudan etkilemektedir. Çünkü eviri sadece teorik bir bilim alanı değil, aynı zamanda pratik bir faaliyet türüdür. Neredeyse her yıl güncellenen ve geliştirilen bilgisayar teknolojilerinin yaygınlaşması, makine çevirisi programlarının evrimi için koşullar yaratmıştır. Bu evrimin kapsamı o kadar büyük ki, onu dikkate alarak belli bir aşamada meslek olarak evirmenliğe gerek kalmayacağını iddia edenler de bulunmaktadır. Günümüzde bir metni bir dilden başka bir dile çevirmek için szlik sayfalarını karıştırmaya, orijinal metindeki bir kelimenin, kelime terkininin, deyim anlamını aramaya, bu anlamın eviri dilindeki karşılığını bulmaya gerek yoktur. Bir tuşa bastıktan sonra bilgisayar bu işi çevirmen için bir anda yapabilir. Birçok eviri uzmanı, edebi eserlerin başarılı makine çevirisinin mümkünlüğü konusunda karamsar olsa da, bilimsel ve teknik metinlerin bu şekilde çevirisinin mümkünlüğünü kabul etmektedir.

Çeviri, aslında küçük detayların birbirine bağlanarak büyük bir mekanizmanın oluşturulması gibidir. Başka bir deyişe eviri, sözcüklerden oluşan bir kaledir. Bu küçük detaylardan birinin veya kalenin bir taşının yerinde olmaması tüm mekanizmanın, tüm kalenin çökmesine neden olabilir. Bahsettiğimiz bu yaklaşım çoğu zaman edebi eserlerin çevirisini kapsamaktadır. Ama unutmamak gerekir ki teknik metin de tıpkı bir edebi metin, bir hikye, bir şiir gibi bütün bir yapıya sahiptir. Orijinal metnin bu bütünlüğünün eviri sırasında bozulması, eviri metninin kalitesini dşrtr.

Elbette bilimsel ve teknik eviri, edebi çeviriden farklı özelliklere sahiptir. Bilimsel ve teknik metinlerin temel özelliği, edebi metinlerde kullanılan ve metne duygusal zenginlik kazandıran anlatım öğelerinin bu tür metinlerde neredeyse hiç kullanılmamasıdır. Burada asıl vurgu metnin duygu ve heyecan yönüne değil, mantığıdır. Bilimsel ve teknik makalenin yazarı, fikirlerinin keyfi yorumlanarak başka bir dile çevrilme olasılığını ortadan kaldırmaya çalışır, bunun sonucunda teknik metinlerde edebi eserlerde metne canlı, imgesel bir karakter kazandırmak için yaygın olarak kullanılan metafor, metonimi ve benzerislup figürleri gibi anlatım araçlarına rastlanmaz. Ama bunun yanı sıra tüm bilimsel ve teknik metin türlerinin kendi dilsel özellikleri de vardır. Bilimsel ve teknik metinler, içeriğine göre dar bir çevreye, yani belirli bir bilim veya teknoloji alanında uzmanlaşmış bir grup insana yönelik olabilir. Aslında, bu faktör eviri sırasında bilimsel ve teknik metinlerin çevirmeni için bazı zorluklar yaratır:

kural olarak, bu tür metinler kısalık ve ayrıntılı açıklamaların olmaması ile karakterize edilir. Bu nedenle, çevirmen genellikle orijinal metinde bağlam dışında veya yeterince açıklanmamış bir bağlamda kullanılan belirli terminoloji ile uğraşmak zorunda kalır. Bu tür terimler, örneğin bir makinenin detayları, yedek parçaları, kullanım talimatları, şemaları, çizimleri vb. ilgili olabilir. Bu tür terminolojinin çevirisi sırasında terimlerin tek standarda uydurulması ilkesine uyulması ve yoruma izin verilmemesi çok önemlidir. Bu durumda, standart, genel kabul görmüş terminolojiyi kullanmak gerekir. Ancak standart terminoloji ile kastedilen nedir? Aslında, standart terminoloji standartlaştırılmış bir terim veritabanıdır. Rus dilinde buna benzer pek çok terminolojik veritabanı vardır. Bilimsel ve teknik metinlerin çevirmeni, herhangi bir dilden bir terimi Rusçaya çevirirken, onun Rusça karşılığını bu veritabanlarından kolayca bulabilir. Tabii ki bu, çevirmenin işini kolaylaştırır, onu sıfırdan terim oluşturmak işinden kurtarır. Bu nedenle Rusça bilimsel ve teknik metinlerde terminolojik bir standardizasyon söz konusudur. Bu standardizasyonu Rus dili ile ilgili en üst düzey bilim kurumları, araştırma enstitüleri, sözlük çalışmaları yapan merkezler ve Rus dilbilimi alanında en tanınmış uzmanlar belirler. Örneğin, ilk sayısı 1970 yılında eski SSCB'de yayınlanan "Yeni Terim Defterleri" serisinden 1993 yılına kadar - yani günümüz Rusya'sında yaklaşık 200 kitap basılmıştır. Bu seriden "İngilizce-Rusça Atıksu Terimleri" (1973), "Japonca-Rusça Metal İşleme Terimleri" (1974), "Almanca-Rusça Holografi ve Optik Bilgi İşlem Terimleri" (1981), "Fince-Rusça Makine Parçaları Terimleri" (1979), Bulgarca-Rusça Bilgisayar Terimleri (1980), Çekçe-Rusça Teknik Belge Terimleri (1985) ve diğer çok özel alanlardan da terimlerin yer aldığı değerli kitaplar yayınlanmıştır. Bu kitaplar arasında aynı terimlerin farklı dillerdeki karşılıklarının verildiği "Rusça-Bulgarca-Macarca-İspanyolca-Lehçe-Rumence-Çekçe-İngilizce Bilimsel ve Teknik Çeviri Terimleri" (1984) gibi çok gerekli örnekler bulunmaktadır. Elbette, böyle bir terminolojik veritabanı, herhangi bir bilimsel ve teknik metin çevirmeninin işini büyük ölçüde kolaylaştırır. Ancak bilimsel ve teknik çeviriyi sadece terim çevirisi olarak anlamak da doğru değildir. Bu tür çevirinin birçok farklı yönü ve türü vardır. Genel olarak bilimsel ve teknik çeviri türleri nelerdir? Araştırma makalemizin bundan sonraki bölümünde Rus uzmanların konuyla ilgili görüşlerini yansıtarak bu soruya cevap bulmaya çalışacağız.

2. Bilimsel ve teknik çeviri tanımları

Günümüzde bilim ve teknolojinin hızlı gelişimi birçok yeni faaliyet alanı yaratmıştır. Her bir yeni faaliyet alanı ise kendisinin kelime hazinesini ve terminolojisini oluşturmaktadır. Bu alanlarla ilgili materyalleri çeviren bir çevirmen, bu kelime hazinesine ve terminolojiye aşina olmalıdır. Tabii ki, tüm bu faaliyet alanlarının terminolojisini bilen evrensel bir çevirmen bulmak imkansızdır. Bu nedenle son yıllarda çevirmenler, özellikle bilimsel ve teknik alan çevirmenleri, bir veya iki faaliyet alanında uzmanlaşmaya başlamışlardır. Üniversitelerin yabancı dil ve çeviri eğitimi veren fakülte ve bölümlerinde bu uzmanlaşmanın son yıllarda derinleştiği görülmektedir. Ancak çağdaş dünyada tüm faaliyet alanlarının birbiriyle yakından ilişkili olduğunu unutmamalıyız. Küreselleşme sadece toplumlarda değil, bilim ve mesleklerde de yaşanmaktadır. Dolayısıyla sadece bir yabancı dil öğrenerek ve bir alanın terminolojisine aşina olarak iyi bir çevirmen olmak mümkün değildir. Rusça çeviri uzmanı V.P.Smekayev de bu konuya dikkat çekmektedir: "...dar alanda uzmanlaşmış bir çevirmen bile, aşina olmadığı bir alandan materyal çevirmeye her zaman hazır olmalıdır, çünkü bilim ve teknolojinin tüm alanları yakından ilişkilidir ve sürekli olarak birbiriyle iç içe geçer. Bu nedenle, örneğin otomobil endüstrisi ile ilgili bir metni çevirirken, elektronik veya kimya alanındaki son gelişmelerden haberdar olmamak imkânsızdır" (Smekayev, 2006, s.7).

İçeriği ve özü ne olursa olsun, herhangi bir bilimsel ve teknik metin bir dilden diğerine olduğu gibi çevrilebilir. Hatta çevrilen dilde orijinal metinde kullanılan terminolojiye sahip olmayan bir bilim veya

teknoloji alanıyla ilgili konular olsa bile başarılı bir çeviri mümkündür. Bu gibi durumlarda, çevirmen genellikle çevrilen metnin okuyucusunun anlamadığı terimleri dipnot olarak açıklar. Bu durumla karşı karşıya kalan çevirmen kendisi hiçbir zaman sıfırdan terim oluşturmamalıdır. Bir dilde gerekli bilimsel ve teknik terminolojiyi oluşturma işi, belli bir faaliyet alanındaki uzmanlar veya dilbilim alanında uzmanlaşmış bilim çevreleri tarafından yapılır. Yeni terimlerin ortaya çıkması, dilin genel yapısına uyumsuzluk getirmez; terminoloji doğası gereği herhangi bir dilin en esnek ve değişken katmanı olduğu için yeni terimler dilde kendine hızla yer bulur. Bilimsel ve teknik gelişmelerle birlikte dilin terminolojik katmanı da gelişmektedir. Bu süreç aynı zamanda bilimsel ve teknik çevirinin gelişimini de destekler.

Bilimsel ve teknik çeviri, bugün Rusya'da çeviribilimin en gelişmiş alanlarından biridir. Çok sayıda araştırma çalışması ve değerli eser, bu tür çeviri konularının incelenmesine ayrılmıştır. Ancak bu çalışmalar aynı zamanda 20. yüzyılın 60'larında oluşmaya başlayan zengin bir teorik temele dayanmaktadır. Rusya'da bilimsel ve teknik çeviri teorisinin oluşumunda paha biçilmez hizmetleri olan A.L.Pumpyanskiy 1961 yılında şunları yazmıştır: "Anlaşılan o ki özel bir disiplin – bilimsel ve teknik literatürün çevirisi disiplini hakkında düşünmenin zamanı gelmiştir" (Pumpyanskiy, 1961, s.4). Aynı yıl, dünyada bilimsel ve teknik çevirinin teorik konularına ayrılmış ilk bilimsel çalışma – "Bilimsel ve teknik literatürün çevirisi: bu tür çevirinin özelliklerinin ve sorunlarının belirlenmesinin dilbilimsel standartları ve yöntemleri"² yayınlanmıştır. Böylece 1961 yılı, bir yanda dilbilimin, diğer yanda bilim ve teknolojinin kesiştiği noktada ortaya çıkan yeni bir bağımsız disiplinin – bilimsel ve teknik literatür çevirisinin doğum yılı olarak kabul edilebilir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi günümüzde Rusya'da bilimsel ve teknik çeviri alanında çok değerli bilimsel eserler yazılmaktadır. Bu bilimsel çalışmalardan biri de Rus araştırmacılar Y.V.Titova ve T.V.Kapustina tarafından ortaklaşa derlenen ve 2016 yılında yayınlanan "Teknik Çevirinin Temelleri" kitabıdır. Araştırmacılar eserlerinde aşağıdaki bilimsel ve teknik çeviri türlerinin olduğunu yazmaktadırlar:

- bilimsel literatürün çevirisi – bilim ve teknoloji ile ilgili temel literatürün (monografiler, kitaplar, ders kitapları, tezler) çevirisi;
- bilimsel/teknik literatürün çevirisi – bilim ve teknoloji dergilerinde ve derleme kitaplarında yer alan makalelerin, kongre bildirilerinin, patent belgelerinin, raporların çevirisi;
- teknik/endüstriyel literatürün çevirisi – endüstri belgelerinin çevirisi (kullanım kılavuzları, teknik bilgi kılavuzları, talimat kılavuzları, makine ve cihaz katalogları, belgeler);
- bilimsel/popüler literatürün çevirisi - bilimsel ve teknik literatürün geniş bir okuyucu kitlesi için uyarlanmış ve basitleştirilmiş çeviri versiyonu (Titova ve Kapustina, 2016, s. 5-6).

Diğer Rus bilim adamları Y.A.Çigirin, T.Y.Çigirina, Y.A.Kovalevskaya ve Y.V.Kozirenko'nun da bilimsel ve teknik çeviri konusundaki görüşleri, Y.V.Titova ve T.V.Kapustina'nın görüşlerine benzerdir. Bu yazarlar, "Çevirinin Temelleri, Bilimsel ve Teknik Metin Şerh ve Özeti" (2019) başlıklı ortak ders kitaplarında, bilimsel ve teknik çevirinin malzemesi olan bilimsel ve teknik bilgileri üç türe ayırırlar:

- 1) bilgi alışverişinin ana biçimi olan patent literatürü: böylece bilim ve teknoloji alanında yeni olan her şey, buluşların açıklamaları ve patent özetleri dâhil olmak üzere patent ve onun türev biçimleri olarak resmileştirilir;
- 2) bilimsel ve teknik bilgi alışverişi için özel olarak hazırlanmış süreli yayınlar: bilimsel ve bilimsel/teknik dergiler, bültenler, monografiler, ders kitapları, bilgi kitapçıkları, standartlar,

² R.W.Jampelt. *Die Übersetzung Naturwissenschaftlicher und technischer Literatur: sprachliche Maßstäbe und Methoden zur Bestimmung ihrer Wesenszüge und Probleme*. Berlin, 1961

konuların, buluşların ve endüstriyel ürünlerin adlarını da içeren bibliyografik indeksler ve belli alana dair şerhleri, tematik toplu bakışları içeren özet dergileri;

3) münhasır bilimsel ve teknik bilgi alışverişi amacı gütmeyen, ancak bu amaçla kullanılan çeşitli süreli ve süresiz yayınlar ile diğer bilgi kaynakları: özel dergi ve kitaplar, reklam projeleri, kitapçıklar, broşürler, montaj ve işletme talimatları ve diğer benzeri özel bilgi kaynakları (Çigirin vd., 2019, s.5-6).

İ.A.Nosenko ve Y.V.Gorbunova, "Bilimsel ve Teknik Literatürün İngilizceden Rusçaya Çevirisi İçin Kaynak" (1974) adlı kitaplarında, kaliteli bilimsel ve teknik çeviri materyali hazırlayabilmek için çevirmenin aşağıdaki koşulları sağlaması gerektiğini yazmaktadırlar:

1. Orijinal metnin konusuna aşina olmak;
2. Orijinal metnin dilini, bu dilin kelime hazinesini ve gramer özelliklerini anadili ile kıyaslayabilecek düzeyde iyi bilmek;
3. Çeviri tekniğinin yöntemleri de dâhil olmak üzere çeviri kuramının temellerinden haberdar olmak ve onları kullanabilmek;
4. Bilimsel-teknik işlevsel üslubun hem orijinal dilde hem de anadilinde doğası hakkında net bir fikir sahibi olmak;
5. Hem orijinal dilde hem de ana dilinde kullanılan geleneksel işaretler, kısaltmalar, ölçü ve ağırlık sistemleri vb. hakkında bilgi sahibi olmak;
6. Anadilini iyi bilmek ve terminolojiyi doğru kullanabilmek (Nosenko ve Gorbunova, 1974, s.7).

Yalnızca yukarıdaki tüm koşulları sağlayan bir çevirmen kaliteli bir bilimsel ve teknik çeviri yapabilir. Rus çeviri teorisyeni R.F.Pronina, 1986 yılında yayınlanan "İngiliz Bilimsel ve Teknik Literatürün Çevirisi" adlı kitabında, kaliteli bir bilimsel ve teknik çeviri metnini değerlendirme kriterlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Orijinal metnin doğru şekilde aktarılması.
2. Rus bilimsel ve teknik literatürünün tipik tarzı olan, fikri en kısa ve veciz bir şekilde aktarmaya sıkı sıkıya bağlılık.
3. Çevirinin Rus edebi dilinin herkes tarafından kabul edilen normlarına tam uygunluğu (Pronina, 1986, s.5-6).

Bilimsel ve teknik çevirinin Rus dilinin normlarına uygun olması gerekliliği ile bağlı koşulu, diğer Rus araştırmacılar S.Y.Dokşteyn, Y.A.Makarova ve S.S.Radominova'nın ortaklaşa yazdıkları "Uygulamalı Bilimsel ve Teknik Literatür Çevirisi Kursu. İngiliz Dili" (1973) adlı kitapta da buluyoruz: "Bir uzmanı tatmin edecek bir çeviri, yabancı dildeki metnin anlamını doğru bir şekilde aktarmalı, Rus dilinin normlarına, bilimsel ve teknik literatürün üslubuna uygun olmalıdır" (Dokşteyn vd, 1973, s.13). Bilimsel veya teknik bir eserle tanışan ve daha sonra onu çevirmeye başlayan her çevirmen, ana dilinin yapısı ile eserin yazıldığı yabancı dilin yapısını karşılaştırır. Orijinal metin ile çeviri metninin dilinin gramer yapıları hem ortak hem de farklı özelliklere sahip olabilir. Bazı dilbilgisi biçimleri yalnızca orijinalin diline, bazıları ise yalnızca çeviri metninin diline özgüdür. Rus araştırmacı T.M.Pyankova, "Bilimsel ve Teknik Literatürün Çevirmenin ABC'si" (1994) adlı kitabında Rus dili örneğinde bu farklılıkları şöyle açıklamaktadır: "Rusçada, özellikle olgusal malzeme (teori veya deney) söz konusu olduğunda, yazarın daha süssüz, daha kısa, fazla işlenmiş, klişe haline gelmiş, alışılmış kelimeler ve ifadeler kullanması durumunda üslubu mükemmel kabul edilir. Dolayısıyla böyle bir metni çevirmeye başlayan çevirmen, yabancı bir okuyucuya sadece bilim ve teknolojinin kazanımları hakkında nasıl bilgi aktarmalı olduğunu değil, farklı sunum tarzına alışkın bu okuyucunun aşırı monotonluktan sıkılmaması için kendisinin ne yapmalı olduğu hakkında da düşünmelidir" (Pyankova, 1994, s.44).

Yukarıdaki fikirlerden de anlaşıldığı üzere, bilimsel ve teknik eviri sadece terimlerin çevirisi ve ardına dizilmesi anlamına gelmez. Bu eviri turnde dil ve üslup konuları büyük önem taşıymaktadır. Makalemizin bundan sonraki bölümünde bilimsel ve teknik çevirinin dil ve üslup konularında Rus eviri kuramcılarının görüşlerine yer verilmiştir.

3. Bilimsel ve teknik çeviride dil ve üslup sorunları

Bilimsel ve teknik metin, özel bir metin turdr. Bu tur metnin ana işlevi, uzmanları belirli bir insan faaliyeti alanındaki en son ve en önemli kazanımlar hakkında bilgilendirmektir. Genel olarak metin, özel sözcüksel ve gramer araçları taşıması nedeniyle sözlü anlatımdan farklıdır. Sözlü anlatımda, yüz yüze konuştuğunuz ve düşüncelerinizi açıkladığımız bir muhatabınız vardır. Anlaşılmadığımızı, ya da yanlış anlaşıldığımızı gördüğünüzde farklı ifade araçları, kelimeler ve deyimler kullanarak muhatabınıza fikrinizi tekrar ilette bilirsiniz. Ancak metnin yazarı bu olanaklara sahip değildir. Bu nedenle, metin yeterince anlaşılır, eksiksiz ve bilgilendirici olmalıdır. Lafazanlık yapmak da elbette doğru değildir. Bu tur lafazanlık okuyucuyu bıktırır ve metinden uzaklaştırabilir. Bu yüzden metnin dikkatli bir sözcük seçimine sahip olması (minimum belirsiz ifadeler) ve tarafsız bir dille bilgi aktarması, yani metinde yazar üslubunun (yazar mizahı, yazar eleştirisini vb.) kullanmaması çok önemlidir. Bilimsel ve teknik metinlerde yazarın üslubuna yer verilmemesinin önemine ilişkin olarak Rus eviri uzmanı G.D.Orlova, "İngilizce Bilimsel ve Teknik Literatürün evirisi zerine Ders Kitabı" (2006) adlı kitabında şunları yazmaktadır: "Bilimsel ve teknik metin genellikle süreçlerin, olguların, olayların bir açıklamasıdır, yani metinde sunumun nesneliliği yer alır ve sonuç olarak birinci kişinin doğrudan dilbilgisel ifadesi olan yazar "ben"i burada bulunmaz. Pasif yapıların yaygın kullanımı ve materyalin sunumunun kendine özgü doğası, yani mastar, sıfat fiil ve ula yapılarının baskınlığı da buradan kaynaklanmaktadır" (Orlova, 2006, s.21).

Bilimsel ve teknik metnin yukarıda belirtilen özellikleri eviri sırasında mutlaka dikkate alınmalıdır. Bu tur metinlerin terimlerden, belirli bir faaliyet alanıyla ilgili sözlerden oluşan özel bir kelime hazinesi vardır. Bu kelime hazinesine ilişkin olarak Rus araştırmacılar V.P.Frolova ve L.V.Kojanova ortaklaşa yazdıkları "Bilimsel-Teknik evirinin ve Bilimsel İletişim Teorisi ve Pratiğinin Temelleri" (2017) adlı kitapta şunları yazmaktadırlar: "zel kelime hazinesi, terminolojik olarak tanımlanmış kavramlar ve nesnelere arasındaki bağlantıları, bu bağlantıların niteliklerini, özelliklerini betimlerken kullanılan ve terimlerden türetilen her türlü sözü, ayrıca kalıplaşmış kelime terkiplerinde bulunan ve böylece belirli bir alan sözlüğüne giren bir dizi yaygın kelimeyi içerir. Bu tur bir kelime hazinesi genellikle terminolojik sözlüklere dâhil edilmez, anlamı bilimsel tanımlarla tanımlanmaz, ancak o bilimsel ve teknik üslup için terimler kadar özgüdür" (Frolova ve Kojanova, 2017, s.11-12).

Bu kelime hazinesi sayesinde belirli alanlardaki uzmanlar birbirlerini kolaylıkla anlayabilirler. Bazı bilimsel kaynaklarda bu kelime hazinesine genel teknik sözlüğü de denir. Bu tur kelime hazinesi, belirli bir faaliyet alanındaki kavram ve nesnelere tanımlamak için kullanılan, ancak bir terim özelliği taşımayan, yalnızca bir alana ait olduğu söylenebilecek kelimeleri ve kelime terkiplerini içerir. Böyle kelimeler ve kelime terkipleri genellikle dar bir uzman vresi tarafından tanımlanır. Bu uzmanların, fikirlerini ifade etmenin yollarını düşünmek zorunda kalmadan için özüne odaklanmalarını mümkün kılar.

Bir başka Rus uzman G.S.Zavgorodnyaya, "Fakülte Profiline Göre Metinlerin eviri Tekniği zerine Ders Kitabı" (2009) adlı kitabında teknik metinlerin kelime hazinesini şu şekilde tanımlamaktadır: "Genel bilimsel ve genel teknik kelime hazinesi, terimleşmiş kavramlar ve nesnelere arasındaki

bağlantıları ve ilişkileri, genel bilimsel ve genel teknik kavramların ayrıştırılması, sınıflandırılması sırasında niteliksel, niceliksel ve diğer değerlendirme özelliklerini ifade etmek için kullanılan kelimelerden, kelime terkiplerinden, özel terkiplerden, özel ifade ve klişelerden oluşmaktadır” (Zavgorodnyaya, 2009, s.14).

Bu kelimelerden, kelime terkiplerinden, özel terkiplerden, özel ifade ve klişelerden oluşan teknik kelime hazinesini, genel kelime hazinesinden farklı kılan yalnızca bilimsel ve teknik alana ait olması ve terimlerle birlikte bilimsel-teknik bir üslup oluşturmasıdır. Bilimsel-teknik üslubun kendisinin de farklı türleri vardır: tamamen bilimsel; tamamen teknik; bilimsel-bilgilendirici; bilimsel-araştırma; bilimsel-eğitici; bilimsel-popüler vb. Tüm bu türler farklı biçimlerde – ders kitabı, bilgi kitapçığı, araştırma makalesi, monografi, tez, rapor, açıklama, özetçe, not, özet, öz, eleştiri, referans, görüş vb. olarak metne dönüştürülebilirler. Yapısı gereği birbirinden bazen çok bazen de az farklılık gösteren bu metin biçimlerinin çevirisi, çevirmenin yüksek profesyonelliğe sahip olmasının yanı sıra metin yapısı hakkında bilgi sahibi olmasını da gerektirmektedir.

Genel olarak, bilimsel-teknik üslubun özellikleri, bu üslupta yazılmış metinlerin çevirisi için üç önemli koşulu ortaya çıkarmıştır. Çevirmen bu koşulları yerine getirerek bilimsel ve teknik metnin mantıksal olarak doğru, eşdeğer ve anlamsal olarak orijinal metne uygun bir çevirisini gerçekleştirebilir. Bu koşullar şunlardır: ilk olarak, metnin tüm çevirisinin eşdeğer olabilmesi için, burada yer alan her terim veya metnin kelime hazinesinde bulunan her kelime orijinal metne eşdeğer bir şekilde çevrilmelidir; ikinci olarak, bu terim ve kelimeler, çeviri metnini okuyan her uzman için anlaşılır olmalı, çokanlamlı terim ve kelimeler mümkün olduğunca az kullanılmalıdır; üçüncü olarak, terim, kelime veya kelime terkiplerinin çeviri dilinde karşılığı olmadığında sözlüksel dönüşümler kullanılmalı, yani anlamın genelleştirilmesi veya somutlaştırılması yapılmalıdır. Edebî eserlerin çevirisi için konulan sayısız şartla karşılaştırıldığında, bilimsel ve teknik çevirilerde yukarıda belirtilen bu üç şartın yerine getirilmesi o kadar da zor bir iş gibi görünmemektedir. Ancak bu koşullar, çevirmenin orijinal metnin ve çeviri metninin bilimsel ve teknik üsluplarını iyi bilmesini, ayrıca yüksek profesyonellik ve çevirdiği bilim veya teknoloji alanına aşina olmasını gerektirir.

Sonuç

Bilimsel ve teknik çeviri konusunda Rus araştırmacıların yukarıda belirtilen fikirleri dikkate alındığında, onların bu çeviri türü hakkındaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir: Bilimsel ve teknik metinlerde edebi ifade araçları pek kullanılmaz. Bu nedenle bilimsel ve teknik metinlerin çevirisi edebi metinlerin çevirisinden daha kolaydır. Ancak edebi bir metin gibi teknik metin de bütün bir yapıya sahiptir. Herhangi bir bilimsel ve teknik metni bir dilden diğerine çevirmek mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken husus bu tür metinlerin bütünlüğünün korunmasıdır. Bu bütünlüğü bozan etkenlerden biri de çokanlamlı terim ve kelimelerin yaygın olarak kullanılmasıdır. Bu nedenle bilimsel ve teknik bir metnin çevirmeni, mümkün olduğunca çokanlamlı terim ve kelimeler kullanmamalı, metnin herkes tarafından anlaşılabilmesi için belirli anlamlara sahip terim ve kelimelerden faydalanmalıdır.

Ayrıca bilimsel ve teknik metinlerin çevirisi her çevirmenin özel bilgi birikimini gerektirir. Bu bilgi, metnin ait olduğu faaliyet alanının terimlerini, metnin özel kelime hazinesini içermelidir. Bunun yanı sıra çevirmen metnin ait olduğu faaliyet alanı hakkında da bilgi sahibi olmalıdır. Ancak bu durumda çeviri metni orijinal metne uygun olabilir.

Yukarıda yazılanlardan anlaşıldığı üzere, araştırma makalemizin temel amacı, Rus bilim insanlarının bilimsel ve teknik çevirinin kuramsal temelleri, perspektifleri konusundaki grüşlerini yansıtmak, bu grüşlerde birbirini tamamlayan veya birbiri ile çelişen noktaları ortaya çıkarmaktır. Makalede, yer alan grüşlerden herhangi birisinin doğru veya yanlış olduğunu kanıtlamak gibi bir amacımız yoktur. Çünkü her bilim alanında olduğu gibi çeviribilimde de grüşlerin çeşitliliği bir bilim dalı olarak onun gelişmesini sağlamaktadır. Unutulmamalıdır ki, her türlü gelişme sadece fikir farklılığı koşullarında mümkündür. Ancak yazıda yer alan çeşitli fikirlerden herhangi birine katılıp katılmamak, onu okuyacak olan okuyucuların, eviri alanı uzmanlarının takdirine bırakılmıştır.

Kaynakça

- Alyokhina, M.S., şerbakova, A.V. (2009). *Angliyskiy yazık. Osnovi teorii i praktiki perevoda nauçno-tekhnieskiy literaturı*. Moskova: İzdatelskiy Dom MİSiS.
- eburaşkin, N.D. (1977). *Khrestomatiya po tekhnieskomu perevodu*. Moskova: Prosveşenie.
- epurnaya, İ.N. (2005) *Slovar-minimum dlya perevoda nauçno-tekhnieskiy literaturı*. Moskova: MFTİ.
- igirin, Y.A., igirina, T.Y., Kovalevskaya, Y.A., Kozirenko, Y.V. (2019). *Osnovi perevoda, annotirovaniya i referirovaniya nauno-tekhnieskogo teksta*. Voronej: VGUİT.
- Dokşteyn, S.Y., Makarova, Y.A., Radominova, S.S. (1973). *Praktieskiy kurs perevoda nauno-tekhnieskiy literaturı (angliyskiy yazık)*. Moskova: Voennoye izdatelstvo.
- Frolova, V.P., Kojanova, L.V. (2017). *Osnovi teorii i praktiki nauno-tekhnieskogo perevoda i naunogo obşeniya*. Voronej: VGUİT.
- Kladiyeva, O.A., Salenko, O.Y. (2011). *Angliyskiy yazık. Uebno-metodieskiye posobiye po nauçno-tekhnieskomu perevodu i referirovaniyu*. Moskova: İzdatelskiy Dom MİSiS.
- Klimzo, B.N. (2006). *Remeslo tekhnieskogo perevodika. Ob angliyskom yazıke, perevode i perevodikakh nauçno-tekhnieskiy literaturı*. Moskova: R.Valent.
- Knyazkova, L.İ. (2005). *Perevod nauçno-tekhnieskikh tekstov*. Omsk: İzdatelstvo OmGPU.
- Koerevskaya, L.B., Kulikova, O.İ. (2010). *Angliyskiy yazık. Uebno-metodieskiye posobiye po nauçno-tekhnieskomu perevodu*. Moskova: Izdatelskiy Dom MİSiS.
- Kovalenko, A.Y. (2004). *Obşiy kurs nauçno-tekhnieskogo perevoda. Posobiye po perevodu s angliyskogo yazıka na russkiy*. Kiev: Firma “İNKOS”.
- Leyik, V.M., şelov, S.D. (1990). *Lıngvistieskiye problemi terminologii i nauçno-tekhnieskiy perevod. ast 2*. Moskova: PİK VİNİTİ.
- Lyutkin, İ.D. (1991). *Nauno-tekhnieskiy perevod s russkogo yazıka na angliyskiy. Metodieskiye posobiye dlya perevodika-praktika*. Moskova: PİK VİNİTİ.
- Naugolnikh, A.Y., Naugolnikh, Y.A., Panov, D.O. (2012). *Kratkiy kurs perevoda nauçno-tekhnieskiy literaturı*. Perm: İzdatelstvo PNİPU.
- Nosenko, İ.A., Gorbunova, Y.V. (1974). *Posobiye po perevodu nauno-tekhnieskiy literaturı s angliyskogo yazıka na russkiy*. Moskova: Vişşaya şkola.
- Novikov, A.İ., Nesterova, N.M. (1991). *Referativnyy perevod nauno-tekhnieskikh tekstov*. Moskova: Nauka.
- Orlova, G.D. (2006). *Posobiye po perevodu angliyskiy nauno-tekhnieskiy literaturı*. Tula: TulGU.
- Popov, A.G., Aleřanova, İ.V. (2005). *Tekhnieskiy perevod elektronni sistemami dlya inženerov*. Volgograd: RPK “Politexnik”.
- Pronina, R.F. (1986). *Perevod angliyskiy nauçno-tekhnieskiy literaturı*. Moskova: Vişşaya şkola.

- Pumpyanskiy, A.L. (1961). *Çteniyeye i perevod angliyskoy nauçno-tekhniçeskoy literaturı. Leksika i grammatika*. Moskova: İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR.
- Pumpyanskiy, A.L. (1997). *Uprajneniya po perevodu nauçnoy i tehniçeskoy literaturı s angliyskogo yazıka na russkiy i s russkogo yazıka na angliyskiy*. Minsk: OOO "Popurri".
- Pyankova, T.M. (1994). *ABC perevodçıka nauçno-tekhniçeskoy literaturı*. Moskova: İzdatelstvo "Letopis".
- Rossikhina, O.G. (2009). *Angliyskiy yazık. Uçebno-metodiçeskoye posobiye po nauçno-tekhniçeskomu perevodu*. Moskova: İzdatelskiy Dom MİSiS.
- Şestakova, N.V. (1961). *Posobiye po çteniyu i perevodu nemetskoy nauçno-tekhniçeskoy literaturı*. Moskova: Vişşaya şkola.
- Smekayev, V.P. (2006). *Uçebnik tehniçeskogo perevoda. Angliyskiy yazık*. Nijniy Novgorod: Vektor TiS.
- Smirnov, İ.P. (1988). *Metodiçeskiye rekomendatsii dlya perevodçikov i redaktorov nauçno-tekhniçeskoy literaturı*. Moskova: PİK VİNİTİ.
- Titova, Y.V., Kapustina, T.V. (2016). *Osnovi tehniçeskogo perevoda*. Ulyanovsk: UIGTU.
- Turuk, İ.F., Stoykova, V.N. (1975). *Posobiye po perevodu nauçno-tekhniçeskikh tekstov s angliyskogo yazıka na russkiy*. Moskova: Vişşaya şkola.
- Zavgorodnyaya, G.S. (2009). *Uçebnoye posobiye po tekhnike perevoda tekstov po profilyu fakulteta*. Rostov-na-Donu: İzdatelstvo Yujnogo federalnogo universiteta